

Anmeldelser

Norge, bind 1-4. J. W. Cappelens Forlag, Oslo 1963. Talrige illustrationer, delvis i farver; registre, tabeller, kortmateriale m. m. 23 x 30 cm.

Ideen i dette store og pragtfuldt udstyrede værk har åbenbart været at tilvejebringe en kombination af et billedværk, en fyldig, læselig og meget indholdsrig geografisk fremstilling af Norge, et topografisk opslagsværk og et moderne kortværk i relativt stor målestok. Man finder næppe i noget land et værk af tilsvarende komposition, selvom man adskillige steder har forsøgt noget, som i visse henseender minder om dette.

De enkelte bind danner en helhed, hver med sin særlige redaktion, sin særlige komposition og sin særlige anvendelse. Det skal dog bemærkes, at bind 2 og 3 i så henseende hører sammen, og der er således rettelig tale om en tredeling af værket. Hele udformningen er ledet og gennemført med stor omhu, og trods det store antal forfattere og meddelere er det lykkedes at holde en bestemt linie for hver hovedafdeling. Det bør endvidere bemærkes, at man har tilpasset den typografiske udformning, illustrationen og reproduktionsteknikken efter det for de tre afdelinger givne formål.

1. bind er på 415 statelige sider. Ca. halvdelen er optaget af et for størstedelen nyt billedstof af meget høj kvalitet. Det er en taknemmelig opgave at fotografere Norge, og man har i så henseende en fornem tradition både i valg af motiver og i den tekniske gennemførelse. De mange farvegengivelser på helsidestavler er strålende, men når man glæder sig over billedernes brillans, hænder det, at man en stund lukker øjnene og mindes personlige synsoplevelser af endnu større skønhed og harmoni.

Teksten til 1. bind indeholder 20 afhandlinger skrevet af 17 forfattere. De seks hovedlandsdele, Østlandet, Sørlandet o.s.v., er således ypperlige lokalforestillinger, livlige og let læselige, men med et solidt geografisk fundament og med indgående kendskab til den pågældende del af Norge. De 13 afsnit om de forskellige sider af hele Norges natur- og kulturgeografi er forsåvidt mere traditionelle, men også disse rummer meget nyt stof og udgør et værdifuldt bidrag til Norges geografi.

Bind 2 og 3 er først og fremmest et opslagsværk med et register på ca. 30.000 opslagsord. De 20 fylker er beskrevet ved hjælp af en almen topografisk indledning, orienteringskort, skematiske fylkeskort, en kort oversigt over de vigtigste statistiske data, hvorefter følger en koncentreret gennemgang af hver enkelt kommunes topografi og statistik. I dette system har man så indføjet nogle ganske små såkaldte „rammeartikler“,

beretninger om interessante begivenheder, naturfænomener, seværdigheder og kendte personer fra den pågældende egn. Desuden nogle små bemærkninger i randen med en særlig sats, i hvilken man i en enkelt koncentreret sætning har fremhævet et eller andet karakteristisk navnlig i befolknings- og erhvervsmæssig henseende. Også her møder man et illustrationsmateriale, men af anden art end det i 1. bind gengivne. Små diagrammer, lodrette luftfotograferinger med beskrivelser, ikke i pragtudførelse som i 1. bind, eller i hvert fald kun undtagelsesvis, men små, veludførte illustrationer af topografisk interesse. Man har her med andre ord søgt at tilvejebringe en topografisk håndbog over Norge, delvis efter principper der ligner en del af det i TRAP: Danmark givne stof, nemlig selve den topografiske, statistiske del af sognebeskrivelsen.

4. bind er måske det, som faggeograferne stærkest vil interessere sig for. Det indeholder nemlig et nyt kortmateriale, delvis på grundlag af en ny opmåling af Norge. Dette er sket i samarbejde mellem Norges Geografiske Opmåling og Army Map Service i Washington. Den tekniske udførelse er foregået ved Esselte i Stockholm, og resultatet er et alment kort over Norge bestående af 29 blade i målestokken 1:400.000, højdekurver med 100 m æquidistance og skyggelægning til fremhævelse af terrænforskellighederne. Farvevalget er smagfuldt og vel disponeret. Man finder desuden en række specialkort over vigtige egne i målestokken 1:150.000. Denne del af værket vil blive stærkt anvendt og utvivlsomt i de kommende år blive benyttet som håndatlas over Norge.

Bagved dette storværk ligger et meget omfattende samarbejde mellem personer og institutioner. Man har bestræbt sig for så godt gørligt at få verificeret alle lokaloplysningerne, en opgave, som enhver redaktør af et topografisk værk med angst og bæven går til. I teknisk henseende står værket overordentlig højt. I 1. bind anvendes en tospaltet, åben og meget let læselig tekstfremstilling, i bind 2 og 3 en firespaltet, langt mere kompliceret form med en stærkt varieret typografi, og endelig har man i bind 4 en offsetfremstilling af kortene og af det store navneregister, der afslutter 4. bind.

Der er al grund til at lykønske norsk geografi og samfundsvidenskab til dette fornemme værk og ligeledes at rette en tak til Cappelens forlag for denne modige indsats i nordisk bogudgivelse. Man har på én gang fået et pragtværk, et topografisk opslagsværk og et helt nyt kortværk, og dette er en ret usædvanlig begivenhed.

Niels Nielsen.

Deutscher Planungsatlas. Band II: Niedersachsen und Bremen. Band III: Schleswig-Holstein. Band IV: Land Hessen. Band V: Bayern. Akademie für Raumforschung und Landesplanung. Hannover 1960-61.

Det er hensigten i denne serie at udsende ni store kortværker, hver dækkende et hovedområde, i reglen et „Land“. Man tilstræber at gennemføre en fælles plan, men dog således, at man tager ret vidtgående hensyn til de særegne faktorer i hver enkelt region. Hele værkets tilrettelæggelse og udgivelse er foranstaltet af Akademie für Raumforschung und Landesplanung i Hannover, men hvert enkelt bind er udarbejdet af det pågældende land som officiel publikation og i samarbejde mellem lokale institutioner og personer og centralledelsen i Hannover.

Hovedvægten i et Planungsatlas bliver ganske naturligt behandlingen af befolknings- og erhvervsforhold med hensyntagen til grundlæggende naturgeografiske forhold. Grundmaterialet er i de fleste tilfælde det mest detaljerede statistiske stof fra byområder og landkommuner, som på kortene kan lokaliseres, idet de enkelte Gemeinder er angivet med et nummer. Kortene behandler i reglen tidsrummet mellem 1939 og 1956. Man har på denne måde fået et højt interessant materiale til studium af de mange befolkningsmæssige og bebyggelsesgeografiske følger af krigens og efterkrigstidens omvæltninger. Visse hovedtræk er umiddelbart iøjnefaldende. Således præges perioden 1939-50 af en stærk tilbagegang i storbyernes befolkningstal og en voldsom tilvækst i landdistrikterne. For perioden 1950-56 møder man imidlertid en modgående bevægelse, nemlig en bortvandring fra de midlertidigt overbefolkede landdistrikter, en tilbagevandring til storbyerne og en fremkomst af nye agglomerationer. Lokaliseringen af disse er navnlig bestemt af storbyernes randområder, de nye industrielle centre og iøvrigt et stort antal sekundære bydannelser, ofte beskedne provinsbyer, som af en eller anden grund gribes af den industrielle ekspansion. Det stærkeste billede af disse begivenheder får man måske af bind III, Schleswig-Holstein, hvor evakueringer navnlig af Hamburg og Kiel, indvandringen af „Heimatvertriebene“ og den efterfølgende bortvandring er særdeles dramatisk. Den i de foreliggende Atlasbind givne fremstilling er så konkret og i al sin nøgternhed så gribende, at man næsten ikke kan forlade disse kortblade.

Statusopgørelse for landbrug, industri, trafik, handel, almen økonomi, offentlig virksomhed og finansvæsen, kulturelle og sociale forhold o.s.v. er givet særdeles detaljeret, men det er ikke helt let at vurdere realiteterne i sammenhængen mellem „folkevandringerne“ og den nye tids ændrede mønster for produktion, bebyggelse og sociale forhold. Man må i så henseende med den største interesse imødesee de kommende bind, måske især bindet Nordrhein-Westfalen, hvor man har grund til at vente noget helt usædvanligt i fremstillingen af kulturgeografisk dynamik. Det her foreliggende rige materiale vil uden tvivl blive udnyttet praktisk og administrativt, men vil desuden finde anvendelse også i den internationale forskning og planlægning, ganske uanset i hvilket omfang det vil blive muligt at indføre eller nå til analogier mellem tyske landområder og andre regioner i verden. En helt anden sag er spørgsmålet om dette stofs inddragelse i de forskellige trin af uddannelse og folkelig kundskab. Dette er et spørgsmål, som vedrører ikke blot den tyske forbundsrepublik, men hele Vesteuropa, og man kunne tilføje hele den civiliserede verden. Det burde gå således, at kundskaben om udviklingen i Vesteuropa i skæbneperioden 1939-64 kunne indgå som alment eje ikke blot for fagfolk, men også for langt videre kredse.

Niels Nielsen.

Atlas der Deutschen Agrarlandschaft. Herausgegeben von Erich Otremba. Erste Lieferung. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1962. 12 kortblade med tekst. 40 x 55 cm. 50 DM.

Landbrugsgeografiske studier har gamle traditioner i Tyskland. Th. Engelbrechts arbejder fra begyndelsen af dette århundrede blev således videreført af A. Rühl og L. Waibel samt i de seneste år af en lang række

ynge forskere, der har behandlet såvel almene problemer som regioner. Planen om tilvejebringelsen af et stort landbrugsatlas blev første gang fremsat i 1941 af W. Credner, men værket kom aldrig over det forberedende stadium. I 1956-58 genoptog man imidlertid tanken, idet ledende tyske geografer i samarbejde med bl. a. Deutsche Forschungsgemeinschaft opbyggede en meget stærk organisation med kontakt med de i sagen interesserede institutioner og myndigheder. Der forelå allerede da en lang række specialstudier, som gjorde det muligt i løbet af få år at nå så vidt, at publikationen kunne begynde. Resultatet er bemærkelsesværdigt såvel i omfang som i teknisk henseende, og det er for nordiske geografer af meget stor interesse, fordi man her møder en mosaik af meget forskellige typer af landbrug og bebyggelse. De store modsætninger mellem forbundsrepublikkens forskellige provinser har mange årsager. De naturgeografiske er iøjnefaldende, men også det til grund liggende kulturgeografiske mønster og traditionerne i henseende til dyrkningsformer og kombinationen af kulturplanter og husdyr er mangfoldig. Dertil kommer yderligere, at området i det sidste halve århundrede har været udsat for meget stærke omvæltninger af politisk og økonomisk art. Nogle af disse har haft en generel karakter, såsom folkeflytninger og -vandringer og omgrupperingen i hele samfundets økonomiske grundlag. Andre faktorer er mere specielle, såsom rationaliseringsbestrebelsene i retning af ejendoms- og dyrkningsforhold.

En mere detaljeret omtale i relation til europæisk og specielt nordisk landbrugsgeografi bør dog vist udskydes til et senere tidspunkt. Her skal blot fremhæves, at man fra dansk side er stærkt interesseret i dette store foretagende.

Blandt de emner, som indtil nu er blevet behandlet, kan nævnes en typeinddeling af landbruget i forbundsrepublikkens forskellige dele bestemt på de mindste administrative enheder, en særlig fremstilling af de forskellige typer af produktionen af foderplanter. Endvidere markfordelingen, udstykning og udflytning, skoven som led i bondebruget, storlandsbyens jordfordeling og udnyttelse, havebrug og frugtavl som interesserede led af landbruget og jordudnyttelsen i Hamburgs omegn. De tekstblade, som ledsager kortene, er yderst koncentrerede og righoldige og udarbejdet med stor omhu af forskere med specialkundskab på det pågældende felt.

Niels Nielsen.

Rudolf Matz: Agrar-Atlas über das Gebiet der Deutschen Demokratischen Republik. I. Bodenarten und bodenartliche Ertragsbedingungen nach den Ergebnissen der Bodenschätzung. Deutsche Akademie der Landwirtschaftswissenschaften zu Berlin, Institut für Agrarökonomik. Herman Haack. Gotha 1956. Atlasbind 50 x 60 cm. Tekstbind 20 x 30 cm. 150 DM. Tekstbindet indeholder en ganske kort redegørelse for metodik og for de fremstillede korttyper samt de i disse behandlede problemer. Desuden en liste over samtlige „Gemeinden“ og større bebyggelsescentre. Atlasbindet er inddelt i seks afdelinger, hver på ti store kortblade (82 x 60 cm) og udført i målestokken 1:200.000, hvorved man opnår en dækning af hele området. Arbejdet hviler på karteringer af jordbundsforholdene i forbindelse med en vurdering og bonitering, som går tilbage til 1935, og

som er blevet genoptaget i årene 1948–54. Man har sat meget stærke kræfter ind på opgavens gennemførelse, idet man har anvendt en arbejdsstyrke på over 1300 mand med ca. 160 årlige arbejdsdage i marken. Signaturenheden er den enkelte „Gemeinde“, men selv med en så lille enhed må der foretages en vidtgående generalisering, fordi hele området eller i hvert fald størstedelen af det har overmåde variable jordbundsforhold.

Takket være en rig anvendelse af farvesignaturer kombineret med symboler får man et meget varieret billede af jordbundsforhold og bonitet, som viser de forskellige regioners karakter. Når man sammenholder indholdet af de 60 kort med et morfologisk kort eller et geologisk kort, kommer sammenhængene frem med ganske stor klarhed. Hensigten med gennemførelsen af dette meget store og meget kostbare arbejde har været at tilvejebringe en basis for en rationel planlægning af den landbrugs-mæssige udnyttelse, men også geografer kan her hente interessante oplysninger og ideer til brug ved tilrettelæggelse af landbrugsgeografiske undersøgelser.

Niels Nielsen.

Atlas of Britain and Northern Ireland. Planned and Directed by D. P. Bickmore and M. A. Shaw. Editorial Committee G. E. Blackman, A. A. L. Caesar, C. F. W. R. Gullick, J. A. Steers, G. D. N. Worswick. Executed by The Cartographic Department of the Clarendon Press, Oxford 1963. 200 s. 38 x 50 cm. 25 gns.

Gennem en længere årrække har man planlagt tilvejebringelsen af et nationalt atlas over Storbritannien og Nordirland, men først i 1951 begyndte man tilrettelæggelsen gennem forhandlinger mellem Cartographic Department of the Clarendon Press og fagfolk i Oxford og Cambridge. Resultatet foreligger nu i en overordentlig righoldig udførelse. Størstedelen af kortene er i målestokken 1:2 mill., hvilket svarer til, at hele området med undtagelse af Orkney Islands, Shetland Islands og Channel Islands findes på samme blad. Til andre, mere specielle formål har man anvendt målestokken 1:1 mill., men man har da måttet opdele området i 8 særkort.

Selve tilrettelæggelsen er den klassiske, begyndende med relief, geologiske forhold, kyster, klima, ferskvand, plantevækst, landbrug og fiskeri, industri, befolkning og bebyggelse, trafik, handel, vare- og persontransport. Man har kartografisk behandlet op mod et par hundrede enkelte temaer og har opført alle noterede stednavne i et stort register, således at en topografisk orientering let kan etableres. I et særligt bilag har man givet en liste over de personer, som er ansvarlige for kortene eller dele af disse, og en kort henvisning til de kilder, fra hvilke materialet er taget. Den tekniske udførelse er overordentlig smagfuld og omhyggelig, og hele værket gør et tiltalende og soigneret indtryk. Overalt har man forsøgt at få resultaterne af den nyeste forskning med. Ved et omhyggeligt farvevalg og en rig anvendelse af symboler kombineret med tal har man opnået at bringe et meget stort materiale ind i det enkelte kort, endog så meget, at man næppe i noget andet nationalt atlas finder så rigt varierede og detaljerede oplysninger om et så stort landområde, som der her er tale om. Man er ganske vist også blevet nødt til i mange tilfælde at gå til det muligens grænse i henseende til fremstilling, nu og da endog lidt ud over denne.

Det er udelukket i en anmeldelse som denne i detaljer at gennemgå dette vældige arbejde, men visse fænomener er behandlede på en sådan måde, at man må gøre opmærksom på det. Behandlingen af klimaet er således meget rigt differentieret og afviger ret stærkt fra de sædvanlige fremstillingsformer, idet man i de fleste tilfælde har brugt den enkelte station og ved hjælp af farver og tal placeret denne kvantitativt. Klimakortene er endvidere ledsaget af nogle meget vigtige og anskuelige diagrammer for afvigelserne fra normerne på de enkelte stationer. Man har således undgået den generalisering, der sædvanligt anvendes ved klimatiske, kartografiske fremstillinger, og har givet selve det observerede materiale for den enkelte station. Lignende betragtninger gælder ferskvandsituationen, som giver et forbavsende righoldigt billede.

Tyngdepunktet ligger, som naturligt er, på det erhvervsmæssige og det befolkningsmæssige. Hvad man her har fået med, er rent ud forbavsende. Det gælder f. eks. de kort, hvori man har fremstillet ændringerne i befolkningstal og -fordeling, beskæftigelsesforhold, aldersgrupper, og måske i endnu højere grad behandlingen af hele den britiske industri. Opdelingen i grupper er her meget detaljeret, og den tekniske udførelse er så elegant og gennemført, at det virkelig er muligt at få en eksakt vurdering af de enkelte industriers placering og størrelse. Derved kommer den meget karakteristiske fordeling af industrigrupper klart frem såvel for tilvejebringelsen af råstoffer og grundprodukter, kraftkilder og energitransporter som for halvfabrikata og den fuldt færdige vare.

Endelig må nævnes de dristige fremstillingsformer for transport af varer og mennesker, såvel den hjemlige som forbindelsen med omverdenen. Således er kortet over lufttrafikken, over de britiske havnes virksomhed, over vareomsætningen med udlandet samt over britiske skibe på verdenshavene en bestemt dato med angivelse af skibets størrelse og lasttype.

Det generelle indtryk er, at man her har forsøgt at bryde med de sædvanligt anvendte principper ved fremstilling af atlas af denne art, idet man har stræbt efter med alle til rådighed stående midler at konkretisere de givne fremstillinger. Det er ikke noget let tilgængeligt eller billigt arbejde at sætte sig ind i dette værk og at bruge det, men der er ingen tvivl om, at denne kartografiske dokumentation i sin utroligt detaljerede rigdom og med den intensive anvendelse af mange fremstillingsmåder har muliggjort en fordybelse i den britiske befolkningsmæssige og økonomiske struktur, som næppe på nogen anden måde kan opnås. Derfor vil Atlas of Britain ikke blot finde anvendelse i uddannelse og kundskabsmeddelelse, men det vil utvivlsomt give anledning til, at administration, såvel den offentlige som den private, vil gribe dette middel til at erhverve en kundskab, som vistnok ikke på anden måde kan opnås.

Niels Nielsen.

Albert Defant: Physical Oceanography. Bind 1-2. Pergamon Press, Oxford 1961. 730 + 598 s. Talrige figurer og bilag. 17 x 25 cm. Pris £ 10.10.

Gennem et langt liv har Albert Defant været en af verdens førende forskere indenfor fysisk oceanografi. Forarbejderne til nærværende værk går helt tilbage til årene omkring 1925, d.v.s. den periode, i hvilken

Meteor ekspeditionens epokegørende resultater blev bearbejdede. Senere har Defant udfoldet en række virksomheder som institutionschef og som universitetslærer og derigennem fået lejlighed til at samle og tilrettelægge et stort stof til brug for studerende og kolleger. Han har tillige været med til en række af de store internationale foretagender indenfor havforskningen, og han har igennem denne mangesidede virksomhed erhvervet en fortrolighed med fagets hele udvikling gennem det sidste halve århundrede som få andre. Under isoleringen i den 2. verdenskrig koncentrerede han sig om fuldendelsen af manuskriptet, og efter krigen blev arbejdet kendt i de internationale centre for oceanografi. Efter langvarige forhandlinger om værket's offentliggørelse blev resultatet, at det blev oversat til engelsk og derefter udgivet i sin nuværende form. Resultatet er blevet en håndbog af meget høj standard, en meget righoldig og omhyggeligt opbygget fremstilling, der er udarbejdet med det for øje, at fungere som opslagsbog, men delvis også som lærebog og institutionsredskab. Værket er således anvendeligt også for brugere, der ikke behersker de meget komplicerede beregningsmetoder, som anvendes i den moderne oceanografi.

Udgivelsen af *Physical Oceanography* må siges at være en harmonisk afrunding af en stor videnskabsmands livsgerning, og den vil langt frem i tiden bære vidnesbyrd om en mand af sjældne kvaliteter.

Niels Nielsen.

Nyt tidsskrift. Photo interprétation. Anvendelsen af luftfotografier spiller en stigende rolle i geografisk forskning og geografisk uddannelse. Man har derfor stor interesse i det meget store materiale, som i vor tid er til rådighed for forskningen.

Den her nævnte publikationsrække udgives af Editions Technips, Paris. Hovedredaktøren er professor Max Guy, Ecole Nationale Supérieure du Pétrole et des Moteurs, og bag udgivelsen står en række ledende mænd fra videnskabelige og tekniske institutioner og myndigheder. Publikationen indeholder typer af luftfotografier med tolkning af hvert enkelt motiv. For geografiske institutioner vil denne publikation være meget nyttig. Man regner med at udgive 4 numre pr. år til en samlet abonnementspris af 100 NF.

Niels Nielsen.

Theodosius Dobzhansky: Mankind Evolving. The Evolution of the Human Species. Yale University Press, New Haven and London 1962. IX + 381 s., 26 tabeller, 10 fig. og kort i teksten. 16 x 24 cm. 55 sh.

Den kendte russisk-fødte, amerikanske genetiker og biolog har hermed påny leveret et stort syntetisk værk om menneskets arvelighedsforhold og forbindelseslinierne mellem menneskets biologi og kultur. Det er altid med en vis ængstelse, man anmelder et så alsidigt værk. Én hjerne kan jo ikke give en førstehånds behandling af et så kæmpemæssigt stof. Dobzhansky's navn er imidlertid en garanti for arbejdets lødighed. Over en halv snes ansete forskere har gennemgået kapitler, på hvis indhold de er specielt sagkyndige. Under behandlingen af de mange problemer er der givet talrige henvisninger til den allernyeste litteratur, som sætter læseren i stand til at finde frem til denne.

Et hovedtema i bogen er selvfølgelig samspillet mellem de nedarvede anlæg og de ydre faktorer i individets og menneskeslægten udvikling. Emnet „Arvelighed, sundhed og sygdom“ får et særligt kapitel. Den moderne biologiske opfattelse af menneskeracerne fremstilles udførligt. Den klassiske antropologiske skoles store deskriptive arbejde har vel sin betydning, men det er fortolkningen af det, der er det afgørende. Det misforståede i den hidtil udbredte forestilling, om det nuværende brogede racebillede som opstået ved blanding af oprindelig „rene“ racer, påvises. Polytypi og polymorfi hos mennesket behandles, ligeså menneskets fysiologiske tilpasning til klimaet.

Som eksempler på, hvor vidt bogen rækker, skal endvidere nævnes, at det indiske kastevesen gennemgås som stort anlagt forsøg på at gennemføre en adskillelse af befolkningen i genetiske isolater. Forf. går også ind både på Freuds psykoanalyse og Kretschmers somatotyper. I forbindelse med moderne folkepsykologisk litteratur (J. Gorer, M. Mead m. fl.) bemærkes tørt, at bekendtskabet med den „gør det klart, at hvad der regnes for bevis og for verifikation af hypoteser på dette felt simpelthen ikke når op til de standarder, der betragtes som nødvendige i andre videnskabelige discipliner.“

Af ovenstående må det stå klart, at geografer kan hente mange interessante oplysninger og synspunkter i dette værk.

C. G. Feilberg.

Alfons Gabriel: Marco Polo in Persien. Verlag Typographische Anstalt, Wien 1963. 234 s., 16 smukt udførte billedtavler, 8 skitsekort i strekkliché. 18 x 25 cm. 150 østrigske S.

Alfons Gabriel har selv foretaget årelange rejser i Den nære Orient. Under sine ophold i Persien har han været optaget af at finde de ruter, Marco Polo fulgte. Resultatet heraf, og af et omfattende studium, blev denne bog.

De indledende kapitler giver en grundig redegørelse for tilblivelsen af Marco Polo's værk. Som bekendt var han venetianer. Men i sin første form blev rejseværket til under hans fangenskab i Genua (1298f). Ved udarbejdelsen fik han hjælp af en medfange, pisaneren Rustichello, der karakteriseres som „professionel romanforfatter“. Formodentlig har Marco Polo dikteret pisaneren sine oplevelser, og det er vanskeligt at afgøre, hvor meget der skyldes den sidste. Den gennem samarbejdet fremkomne „urtekst“ var formodentlig affattet i en sølsom blanding af fransk og italiensk, som man dengang betjente sig af mellem Genua og Venedig. Senere blev manuskriptet omarbejdet og oversat til fransk og til italienske og spanske dialekter. Ialt foreligger over 100 tekster, af hvilke næppe to er helt ens. Trykt blev bogen først 1477.

Den der vil benytte Marco Polo's rejsebeskrivelse, står altså overfor en korrumperet tekst. Desuden er hans oplysninger om de egne, han besøgte, meget ensidige og hans stedsangivelser ofte meget vage. Det kan derfor være meget vanskeligt at fastslå, hvor han egentlig har været. Alfons Gabriel gennemgår i sin bog en række stykker af Polo's rejseberetning fra Persien, som han besøgte 1272/73 og 1293/94, og føjer en meget udførlig kommentar til den ofte utilfredsstillende tekst. På grund-

lag af tidligere forskning og egne erfaringer lykkes det Gabriel omtrentligt at fastlægge de ruter, som den store venetianer har fulgt gennem Persien. Ikke mindst takket være Gabriel's kommentar rummer bogen talrige interessante oplysninger om Persien i ældre og nyere tid.

Illustrationerne gengiver dels moderne fotografier dels smukke stik fra ældre værker om Persien (E. Flandin m. fl.). *C. G. Feilberg.*

Franz Kirchheimer: Das Uran und seine Geschichte. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1963. VII + 372 s., 4 farvetavler, 1 billedtavle. 57 billeder og kort i teksten, 2 udfoldelige kort. 16,5 x 24,5 cm. 51,40 DM.

Bogens forfatter er professor og præsident for „Geologisches Landesamt“ i Baden-Württemberg. Indholdet er for så vidt en skuffelse, som forf. standser behandlingen af sit emne ved 1898, da Marie Curie fremkom med sin første meddelelse om uranbegblendens stråling i Academie des Sciences i Paris. Indtil da fandt uran i hovedsagen kun anvendelse som farvemateriale i glas og keramiske varer samt til fotografisk brug. Men for den, der ønsker oplysning om uranets historie og kendskabet til uranmalmenes udbredelse (der allerede var betydelig) før den nævnte dato, er dette formentlig det grundigste og bedste værk, der eksisterer. En meget stor bibliografi (næsten 850 numre) omfatter litteraturen om uran fra 1789 til 1898. *C. G. Feilberg.*

Nyt tidsskrift: *Geographia Polonica.*

Der foregår i disse år en rig udvikling inden for polsk geografisk forskning, og det er derfor glædeligt, at man har fundet mulighed for at udgive en tidsskriftrække på engelsk og fransk, hvori en række centraltemaer behandles. Fra nordisk og ikke mindst fra dansk side vil man med stor interesse følge den videre udvikling, og der er grund til at tro, at man derigennem har fået et værdifuldt internationalt hjælpemiddel. *Niels Nielsen.*

Tryggvi J. Oleson: Early Voyages and Northern Approaches 1000-1632. The Canadian Centenary Series, Vol. 1. Oxford University Press, London, New York 1964. 211 s., ill. + 16 pl. 16 x 23,5 cm. 42 sh.

Dette er første bind af et værk om Canadas historie, der er planlagt til at omfatte 17 bind. I det første bind behandles Canadas historie fra år 1000 op til 1632, altså den periode, hvor Grønland blev koloniseret, og der derfra udgik rejser til Vinland. Det er derfor naturligt, at den norrøne kultur på Grønland er taget med, ligesom de senere arktiske rejser for at finde Nordvestpassagen.

En gennemgang af det arkæologiske materiale fra de tidligere eskimokulturer og fra udgravningerne i nordbobygderne på Grønland fører forfatteren ind på den overraskende teori, at Thule kulturen skulle være resultatet af en sammensmeltning mellem den gamle Dorset kultur og nordbokulturen; ligesom han mener, at det meste af Dorset kunsten i virkeligheden må betegnes som islandsk, og at de af Meldgaard udgravede rektangulære husruiner ved Igloodik er resultatet af en nordisk indflydelse.

Det er teorier, som forfatteren er ene om at forfægte, og som han ikke leverer noget bevis for. Der er derfor grund til at læse den iøvrigt meget velskrevne og interessante bog med en vis kritisk sans, men som dansk kan man kun være tilfreds med forfatterens meget sympatiske omtale af Jens Munks ekspedition til arktisk Canada. *Børge Fristrup.*

Gwyn Jones: The Norse Atlantic Saga. Oxford University Press, London, New York, Toronto 1964. 246 s., 25 pl. med fotos, 14 fig. og 5 kort. 14,5x22 cm. 35 sh.

Bogen behandler nordbokoloniseringen af Island og Grønland og rejserne til Vinland. Foruden at bringe oversættelse af de vigtigste kilde-skrifter giver forfatteren de nyeste resultater af Vinlands-forskningen med omtale af Ingstads udgravninger i 1962. Bogen er et værdifuldt bidrag til den efterhånden omfattende litteratur om den norrøne kolonisation i Nordatlanten. *Børge Fristrup.*

Anton Hantschel: Grönland und der Gestaltwandel der Arktis. Marienburg-Verlag, Würzburg 1963. 183 sider. 15,5 x 23,5 cm. 19,80 DM.

Bogen behandler såvel Grønlands ældre historie fra nordbo-kolonisationen og opefter som landets politiske og militær-strategiske position i de senere år. Selv om man ikke direkte kan godtage alle forfatterens synspunkter for det arktiske område som strategisk centrum for „en tredje verdenskrig“, så bringer bogen mange konkrete oplysninger og statistisk materiale, og den behandler forhold, som det må formodes ikke er særlig kendt udenfor de kredse, som beskæftiger sig med Grønland. *Børge Fristrup.*

Patrick D. Baird: The Polar World. Longmans, London 1963. 328 s., talrige ill. 14,5 x 22 cm. 37 sh. 6 d.

Bogen er skrevet af den tidligere direktør for Arctic Institute of North America og nu direktør for Northern Field Studies ved McGill University. Værket er et bind af Geographies for Advanced Study, der redigeres af professor S. H. Beaver.

Bairds bog er velskrevet og indeholder mange oplysninger til brug for mere videregående geografiske studier, og den er velillustreret, men den indeholder desværre meget få litteraturhenvisninger; for Grønlands vedkommende således kun 5 stk., og de fleste af disse ret tilfældige. Det gælder i det hele taget afsnittene særlig udenfor arktisk Canada, at de er behandlet meget traditionelt og ikke altid helt up-to-date. Bogens værdi ligger i det store antal diagrammer og kort over arktiske udbredelses-mønstre, som i høj grad vil kunne benyttes af studenter til videregående studier, men den er ikke den lære- og håndbog i arktisk geografi, som stadig savnes. *Børge Fristrup.*

Milton O. Lee (ed.): Biology of the Antarctic Seas. Antarctic Research Series, Vol. 1. Washington 1964. Published by American Geophysical Union. 109 + 76 s., ill. 21 x 27 cm. 10 \$.

Det foreliggende bind er det første af en serie omfattende afhandlinger vedrørende Antarktis. Serien skal behandle alle sider af undersøgelser i

Sydpolarelandet, såvel biologiske som geografiske og geofysiske, og der er allerede i trykken de følgende bind, som vedrører sne- og isundersøgelser og antarktiske Polychaeter. Volume 1 drejer sig specielt om de produktions-biologiske forhold i havet under isen og desuden om forskellige systematiske grupper, særlig indenfor de marine alger, og der er her ialt 8 afhandlinger. Værket er af samme høje videnskabelige standard som de andre monografier og afhandlinger, der i de senere år er publiceret af American Geophysical Union som resultat af det internationale geofysiske år.

Borge Fristrup.

Werner Schwan: Begriff und Bedeutung der Leitstrukturen. Ein Beitrag zur tektonischen Forschungsmethodik. Geotektonische Forschungen. Herausg. von H. Stille und Fr. Lotze. Heft 19. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1964. 47 s., 6 fig., 7 tavler. 16 x 25 cm. 18 DM.

Bogen giver forskellige eksempler på, hvorledes tektoniske kleinformer kan benyttes til udvikling af et billede af de tektoniske storformer.

Kaj Hansen.

Otto Müller: Weichselzeitliche eisgestaute Seen als wesentliche Elemente in der Ausbreitungsgeschichte von marinen Glazialrelikten des Nordpolarmeeres. Ergebnisse der Limnologie. Herausg. von H.-J. Elster und W. Ohle. Heft 1. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1964. 90 s., 11 fig., 1 tabel. 16 x 24 cm. 24 DM.

Denne nye publikationsserie, der skal komme som Beihefter til det limnologiske tidsskrift *Archiv f. Hydrobiologie*, kommer efter programmet til at bestå af en række overvejende biologisk-limnologiske arbejder. Det her udkomne første hefte indeholder et forsøg på at finde en plausibel forklaring på forskellige marine glacialrelikters (*Mysis relicta*, *Pontoporeja affinis*, *Phoca hispida* og andre) nuværende forekomst i indsøer. Til dette formål gennemgås hele kvartærtidens geologiske udvikling, specielt de isdæmmede søers og deres vandløbssystemers udvikling i og efter sidste nedisning, idet forfatteren mener, at disse relikter efter Pommernstadiet, men inden Bæltfremstødet nåede fra brakvandsområder ved Hvidehavet frem til den sydlige del af den baltiske issø og ind i dennes tiløb. Senere nåede de via Elben ud i Vesterhavets postulerede issø og herfra til Storbritannien.

Hvis denne forklaring er rigtig, hvilket synes meget diskutabelt, idet den formodede issø i Vesterhavet er betydelig ældre end den baltiske issø, må betegnelsen *marine* glacialrelikter anses for at være noget misvisende, idet disse dyr efter forfatterens opfattelse er brakvandsdyr, der ikke kan tåle verdenshavens store saltholdighed. Dette kan vel i øvrigt næppe gælde sælerne.

Kaj Hansen.

German Müller: Methoden der Sedimentuntersuchung. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1964. 303 s., 91 fig., 17 x 24 cm. 48 DM.

Denne bog, der udgør første del af en *Sediment-Petrologie* af W. v. Engelhardt, H. Füchtbauer og German Müller, giver en gennemgang af alle de nutidige til rådighed stående undersøgelsesmetoder for sediment-

bjergarter både i felten og i laboratoriet. På grund af emnets mangfoldighed er det i flere tilfælde kun hovedlinierne i metoderne, der trækkes op, men denne svaghed modvirkes ved de talrige litteraturhenvisninger til arbejder, hvor metoderne er nærmere beskrevet. *Kaj Hansen.*

Heinrich Walter & Helmut Lieth: Klimadiagramm-Weltatlas. 2. Lieferung.

VEB Gustav Fischer Verlag, Jena 1964. 42 x 60 cm. Pris 65 DM.

I en anmeldelse af dette værks 1. del (G. T. 60. bd., 1961), er redegjort for princippet i dets opbygning, og med denne 2. del er der nu dækning for hele Europa, Asien, Australien, Afrika og Sydamerika.

Det har i mange tilfælde vist sig at være en hurtig anvendelig kilde til besvarelse af en række klimatiske spørgsmål, der rettes til Geografisk Institut, og man må sige, at oplysningerne er ret omfattende for den enkelte station – når antallet af lokaliteter tages i betragtning – dog kunne man ofte bruge flere diagrammer over variationerne for de enkelte klimatiske elementer. *Kr. M. Jensen.*

L. M. Fomin: The Dynamic Method in Oceanography. Elsevier Oceanography Series. Amsterdam, London, New York 1964. 212 s., 57 fig. 14 x 22 cm. 35 hfl.

Forfatteren, der stammer fra det oceanografiske institut i Moskva, behandler emnet: Beregning af Strømme i Havet, så vidt vides i den grundigste form, der endnu er trykt, og henvender sig først og fremmest til fagfolk. Den videreudvikler Bjerknes' gamle system og vedføjer – hvad der er meget vigtigt – en vurdering af nøjagtighed. Desuden omhandles vinddrevne strømme. Hovedvægten er dog lagt på dybdebestemmelse af „nul-lag“, et grundproblem i anvendelsen af den dynamiske metode.

Sofus Christiansen.

Matthew Fontaine Maury: The Physical Geography of the Sea and its Meteorology. Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1963, 432 s. + 10 pl., 14 fig., 18 tabeller. 16 x 24 cm. 8,50 \$.

Maury's bog fra 1858 er – på trods af sine selv for datiden synlige mangler – blevet en oceanografiens klassiker. Her foreligger den i sin 9ende udgave på engelsk (også en dansk/norsk udgave har set dagens lys, nemlig „Havets fysiske Geografi og Meteorologi“. Christiania 1865). Den, der interesserer sig for oceanografiens historie, bør kende bogen, selv om man næppe nogensinde har kunnet kalde den epokegørende, skønt den utvivlsomt har været samtiden et kært og nyttigt værk.

Sofus Christiansen.

G. L. Pickard: Descriptive Physical Oceanography. An introduction Pergamon Press, Oxford 1964. 199 s., 31 fig. 13 x 20 cm. 25 sh.

Som titlen lover, er denne oceanografi beskrivende, beregnet til at give en baggrund for de mange, der er interesseret i faget. Den er virkelig letlæst og ajourført, hvilket er opnået ved, at man har udeladt forklaringer, der kræver større matematiske forudsætninger.

En stor del af disse findes imidlertid i to følgende bind i samme serie,

nemlig om dynamisk oceanografi og om den submarine geologi. Man imødeser disse med en del forventning.

Bogen er i klasse med Dietrich's „Ozeanographie“ og Pettersson's snart gamle Oceanografi, men indeholder flere nye synspunkter.

Sofus Christiansen.

M. Sears (ed.): Progress in Oceanography. Vol. 1. Pergamon Press, Oxford 1963. 383 s., ill. 16 x 23,5 cm. 5 £.

Pergamon Press har fået den gode idé at ville udgive et årligt bind om det nye i oceanografien, som skønnes af vigtighed, men som på grund af format m. m. måske er vanskeligere at anbringe.

Dette første bind indeholder følgende artikler:

Seibold, E.: Geological Investigations of Near-Shore-Sand-Transport. Examples of methods and problems from the Baltic and North Seas.

Blanchard, D. C.: Electrification of the Atmosphere.

Parsons, T. R.: Suspended Organic Matter in Sea Water.

Cox, R. A.: The Salinity Problem.

Fuglister, F. C.: Gulf Stream '60.

Alle artiklerne er værdifulde; blandt geografer vil dog vel nok Seibold's have det største publikum. De dynamiske forhold ved sedimenttransport omtales kun flygtigt; til gengæld behandles målinger af sedimenttransport, sediment, deres lejring og natur grundigere. Blandt de mere interessante ting skal her eksempelvis nævnes en undersøgelse af sedimenttransporten fra nedbrydningsområder, hvor det har vist sig, at overraskende meget sediment forsvinder ud på dybere vand. Iøvrigt er en stor vægt lagt på lejringsforhold og petrografisk analyse af sedimenterne.

Det spørgsmål rejser sig, om det ikke var praktisk at dele samlebånd som dette op i flere kategorier, så arbejderne blev billigere tilgængelige?

Sofus Christiansen.

P. Hupfer: Meeresklimatische Veränderungen im Gebiet der Beltsee seit 1900.

Akademie-Verlag Berlin in: Veröff. des Geophys. Inst. der Karl-Marx-Universität Leipzig, Zweite Serie Bd. XVII, Heft 4, 1962 p. 361-512, 28 fig., 13 tabeller. 15 x 21,5 cm. 24 DM.

Overgangszonen mellem det brakke Østersøvand og det mere saltrige fra Nordsøen (den såkaldte „Belthavsfront“) må antages at være følsom over for klimaændringer. Hupfer har undersøgt disse observationsmaterialer fra 1901/30 og 1931/60 for området. Efter at have søgt at udfylde lakunerne i talrækkerne finder Hupfer af disse ganske tydelige langtidsændringer både af meteorologisk og oceanografisk art: således en lufttemperaturstigning i de sidste 20 år på 0,4°–1,3° (sommermdr.) og 0,5°–1,3° (efterår), en stigning i overfladetemperatur for juni-december (0,5°–1,0°), ligesom også vandtemperaturen i 15 m er steget op til 1,1°. Temperaturstigningen i 15 m må føres tilbage til øget tilstrømning i dybet, hvilket indiceres af en stigning dér på ofte over 3 ‰. Ligesom saltholdigheden alment er steget (når undtages november måned), er også vandstanden på månedsmidler i Warnemünde steget med op til 5 cm. Hupfer sætter dette i forbindelse med større forekomst af dage med vindstuvning; antallet af dage med lavvande på grund af storm er til gengæld

mindsket. Hupfer sætter alle de nævnte ændringer i forbindelse med en ændring af den almindelige cirkulation i atmosfæren og efterviser dette ved en beregning af ændringer i både „grosswetterlagen“ og vindforholdene over den mellemste Nordsø, som viste, at 1931/60 i modsætning til 1901/30 udmærker sig ved en svækket zonal og forstærket meridional-cirkulation (der dog viser sig noget forskellig for de forskellige måneder).

Arbejdet er interessant ikke blot ved sine resultater, men også ved, at man i det har en ret fyldig fremstilling af metodik ved sammentegning af kurver.

Sofus Christiansen.

C. J. Piggott: Coconut Growing. Oxford Univ. Press, London 1964. I serien: Oxford Tropical Handbooks. 109 s., ill. 13 x 20 cm. 16 sh.

Problemerne ved anlæg og drift af kokosplantager omfatter momenter af interesse for geografer, der arbejder med troperne som felt. Piggotts lille bog er en oplysende „primer“, skrevet på basis af praktisk erfaring.

Sofus Christiansen.

Stanley Gregory: Statistical Methods and the Geographer. Longmans, London 1963 (i serien: Geographies for Advanced Study, udgivet ved professor Stanley H. Beaver). 240 s., 44 fig. og index. 14,5 x 22 cm. 30 sh.

Man bør sikkert anbefale denne bog til geografiinteresserede, som ingen træning har i statistik, talværdier er jo et nødvendigt led i moderne geografiske beskrivelser. Bogen giver på en elementær og praktisk måde et indtryk af de begreber, som oftest anvendes i statistik. Til glæde for mange er dens matematiske formulering holdt på et minimum, som måske er for lavt sat, det er næsten blot en præsentation belyst med eksempler af geografisk interesse. Forfatteren begynder med at præsentere histogrammet, middeltallet, typetallet, midtværdien, standardafvigelsen og andre deskriptive hjælpemidler. Der fortsættes med normal-, binominal- og Poisson fordelingen. Teknikken ved stikprøvetagning og signifikante sammenligninger udgør nok bogens tyngdepunkt. De sidste kapitler behandler lidt for kort korrelation, regression og historiske serier.

Hans Kuhlman.

Paul F. Griffin, Robert N. Young & Ronald L. Chatham: Anglo-America. A regional geography of the United States and Canada. Methuen's forlag, London 1963. 552 s., 336 kort, diagrammer og illustrationer, 20 x 27 cm, 63 sh.

Dette meget betydningsfulde og omfangsrige værk er en fuldstændig håndbog i USA's og Canadas geografi, skrevet af kendte geografer, af hvilke Griffin og Chatham arbejder i den højere undervisning og Young i regional-planlægningen. Dette samarbejde mellem den pædagogiske og den praktisk anvendte geografi har vist sig at være meget heldigt.

Allerede på bogens første sider, før indholdsfortegnelsen, indicerer et kort over de geografiske regioner i USA og Canada, at området betragtes og behandles som en enhed, idet administrative grænser næsten aldrig følges af regionsgrænserne. Efter fysiografiske forhold opdeler forfatterne det samlede Anglo-America i 21 regioner – plus en ekstra til Hawaii – der behandles i hver sit udførlige kapitel. Som indledning til denne regionale

fremstilling gives en udmærket oversigt over det samlede områdes terræn, klima, jordbund og vegetation, ledsaget af en række fortrinlige kort.

Billedmaterialet er stort og ganske overvejende velvalgt. De enkelte kapitler er desuden ledsaget af tabeller og kort, af hvilke de sidste ofte viser erhvervsgeografiske forhold. Enkelte af kortene kan måske siges at have et for lille fagligt indhold.

Bogen er velskrevet og letlæst, og den vil give den, der søger oplysninger om en bestemt region i USA og Canada, en ganske udmærket introduktion. En omfattende litteraturliste og et godt stednavneindex forhøjer værkets værdi og anvendelighed stærkt.

Aage Aagesen.

Christopher Tunnard & Boris Pushkarev: Man-Made America: Chaos or Control? Yale University Press, London 1963. 2. oplag. 479 s., 176 tegninger — diagrammer, 398 fotografier, litteraturliste og index. 21 x 28,5 cm. 5 gns.

Dette værk er skrevet for arkitekter, som arbejder med fredning, landskabspleje og byplanlægning. Bogens grundsyn er klart æstetisk og begrundet de mange smukke fotografier. Der behandles især boligbyggeri, motorveje og industrialanlæg som æstetiske elementer i landskabet, man får indirekte især gennem billedstoffet et levende indtryk af den daglige verden, som amerikaneren færdes i. Det er morsomt for en geograf at se, hvordan andre fags interesse konvergerer med geografiens: landskabet som bolig og virkeplads for mennesket.

Hans Kuhlman.

Manchester and its region. A survey prepared for the meeting held in Manchester August 29 to September 5, 1962. Ed. by C. F. Carter. Published for the British Association by Manchester University Press. Manchester 1962. 265 s., 26 kort og diagrammer, 53 fotografier o. l. 19 x 25,5 cm. 30 sh.

Dette værk er en samlet analyse af en vestengelsk region ud fra geografiske, geologiske, botaniske, zoologiske, historiske, sociologiske og økonomiske synspunkter. I 19 kapitler har forskere fra disse videnskaber hver for sig karakteriseret det østlige Lancashire på en sådan måde, at værket er kommet til at udgøre en næsten fuldstændig natur- og samfundsvidenskabelig fremstilling af en overvejende industriel landskabstype. Af de interessanteste kapitler bør her fremhæves „The landscapes of Eastern Lancastria“ af H. B. Rodgers, „Climate“ af P. R. Crowe, „The Manchester Conurbation“ af T. W. Freeman, „The structure of industry in Lancashire“ af M. J. Pullen og B. R. Williams, samt „Land utilization and agriculture“ af W. J. Thomas og R. J. Perkins. Værket afsluttes med en redegørelse for den regionale planlægning. De ledsagende illustrationer og kort er ganske overvejende udmærkede. Bogen er et godt eksempel på en tværvideenskabelig regional syntese, som i alt væsentligt giver en fortrinlig og dybtgående samling af vor viden om Manchester-området.

Aage Aagesen.

R. J. Owens: Peru. Oxford University Press, London, New York, Toronto 1963. 195 s., 3 kort. 13 x 21 cm. 25 sh.

I sin serie af handy bøger om latinamerikanske lande har The Royal Institute of International Affairs nu publiceret bogen om Peru. Den står smukt ved siden af de tidligere udsendte bøger om Argentina, British

Honduras, Chile, Ecuador, Paraguay og Uruguay, hvoraf de fleste allerede foreligger i 2-3 udgaver. Værket bærer præg af forfatterens kendskab til latinamerikanske forhold, og det giver en fortrinlig redegørelse for en række geografiske, historiske, sociale og økonomiske forhold i landet. Også de politiske forhold og udenrigshandelen behandles i egne kapitler. Selv om bogens hovedvægt vel må siges at ligge på de økonomiske og sociale problemer, har han givet en god fremstilling af det geografiske milieu og af befolkningsproblemerne. Bogen stopper ved statskuppet i juli 1962, således at den allerseneste udvikling ikke er fulgt op. Som følge af bogens vidtspændende stof må en del emner være behandlet ret over-sigtsmæssigt, og fra geografisk side må det beklages, at teksten kun er ledsaget af tre kort, et over højdeforholdene, et over befolkningsforholdene, og et over samfærdselsvejene. Bogen er imidlertid en fortrinlig kilde for enhver, der søger viden om det moderne Peru.

Aage Aagesen.

Gilbert J. Butland: Latin America. A regional geography. Udkommet i „Geographies: An Intermediate Series“ edited by professor R. W. Steel. Longmans, London and Colchester 1961. 373 s., 61 kort og 32 billeder. 14 x 22 cm. 27 sh. 6 d.

I den række geografiske håndbøger, der behandler Latinamerika, indtager dette skrift en hæderlig plads. Forfatteren, der er professor i Australien, har tidligere virket i Birmingham og har her specialiseret sig i amerikansk regionalgeografi. Hans videnskabelige hovedproduktion beskæftiger sig næsten udelukkende med latinamerikanske – og specielt chilenske – emner.

Efter en indledning, der kort, men klart, introducerer læseren i det geografiske milieu, følger en regional opdeling af det latinamerikanske område i fem hovedregioner, der igen underafdeles i de enkelte stater. Hovedregionerne er I) „Middle America“ – af andre forfattere kaldet Centralamerika, omfattende Mexico, Mellemamerika og Vestindien, II) de nordlige Andesstater og Guiana (Venezuela, Colombia, Ecuador, Guiana), III) de pacifiske republikker (Peru, Bolivia, Chile), IV) La Plata-republikkerne (Argentina, Paraguay, Uruguay, Falklandsøerne), og V) Portugisisk Amerika = Brasilien. Kortene giver udmærkede oversigter, og billederne er stort set velvalgte. Bogen afsluttes af statistik, litteraturlister, forklaring af fagudtryk og et udmærket index.

Aage Aagesen.

Heinz, Schamp: Die Winde der Erde und ihre Namen. Erdkundliches Wissen, Heft 8. Franz Steiner Verlag GmbH, Wiesbaden 1964. 94 s., 10 fig., 1 pl., 16 x 24 cm. 9,60 DM.

Det foreliggende katalog over vindnavne indledes med en yderst kortfattet oversigt over den atmosfæriske cirkulation og de lokale vindes opståen. Bogens værdi ligger i den alfabetiske liste over vindnavne med angivelse af lokalitet og en kort karakteristik. I den supplerende liste, hvor navnene er samlet i regioner, vil man lægge mærke til dominansen af mediterrane vinde. For yderligere oplysninger henvises til den fyldige litteraturliste med 485 numre.

K. M. Jensen.

Leo Frobenius: Die afrikanischen Felsbilder. Madsimu Dsangara. Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz, Østrig. 1962. Bd. I-II (i ét bind). 80 tekstsider, 42 figurer i teksten og 149 pl., delvis i farver. 27 x 35,5 cm. 740 öS.

Leo Frobenius: Die afrikanischen Felsbilder. Ekade Ektab. Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz, Østrig. 1963. 110 tekstsider, 141 figurer i teksten og 91 pl., delvis i farver. Samme mål. 380 öS.

Professor Leo Frobenius var en af de første forskere, der skabte opmærksomhed om de afrikanske klippemalerier, – og i 1930'erne offentliggjorde han de sydafrikanske fund i Madsimu Dsangara (1931) og billederne fra Fezzan i Nordafrika i Ekade Ektab (1937). Det er disse to bøger, som nu foreligger i en ny og imponerende smuk udgave.

Siden 1930'erne er der ganske vist blevet opdaget mange nye og billedmæssigt rige fundsteder, og vor viden om kunstens skabere er blevet øget, men Frobenius' værk bliver ikke mindre deraf. Også den fotografiske teknik er taget i anvendelse af moderne ekspeditioner, og i et supplement med nogle fotografier i Madsimu Dsangara kan man se denne udvikling.

For alle dem, der interesserer sig for Afrikas klippekunst, vil de moderne udgaver af Madsimu Dsangara og Ekade Ektab være til stor glæde.

Merete Rentsch.

A. Zimm: Industriegeographi der Sowjetunion. VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1963. 221 s. mit 23 Karten im Text und 25 Fotos im Angang. 16,5 x 23 cm. 22 DM.

Efter en indledning på 24 sider om Sovjetunionens voldsomme ekspansion som industristat, og hvori der gives lejlighed til talrige sammenligninger mellem de kapitalistiske og de kommunistiske samfunds effektivitet, gennemgås i en række kapitler de forskellige former for energiproduktion (kul, olie, gas og elkraft) samt de betydningsfuldeste industrigrene (maskinindustri, kemisk industri, træindustri, letindustri og næringsmiddelindustri), idet der hver gang nøje redegøres for ændringer i produktion og lokalisering (spec. Sibiriens inddragelse i produktionslivet), ligesom den forventede betydning af de enkelte produktionsområder behandles. Interessant er det her at konstatere, at man ikke i planlægningen har til hensigt at bringe Sibiriens meget store energireserver, som f. eks. Tunguska-bækkenets kul, i kontakt med de vestl. industriområder, som i stedet for skal forsynes med energi fra lokale kilder på grund af de svære transportomkostninger. Af størst interesse er måske den udførlige gennemgang af vandkraftressourcerne og planerne for udviklingen af disse, et emne der ellers kun behandles ret nødtørftigt i de mange sovjetgeografier. Det må dog for nøjagtighedens skyld bemærkes, at vandkraftkapaciteten i 1960 kun var på 14,8 mill. KW, og at produktionen på 51 mldr. KWh udgjorde 17% af elproduktionen og kun 2,9% af den samlede energiproduktion i Unionen, og endvidere at denne procentdel ikke iflg. planerne skal bringes til at vokse yderligere, men i 1972 endda kun udgøre 2,6 % af energiproduktionen. – Redegørelsen krydres nu og da af citater af Lenin, Engel og Hrushjov.

Viggo Hansen.

The Domesday Geography of Northern England. Edited by H. C. Darby & I. S. Maxwell. Cambridge Univ. Press 1962. 540 s., 143 fig. 16 x 23 cm. £ 5, 5 sh.

Hermed foreligger det fjerde bind af de ialt 6 bind Domesday-geografi, der bygger på de berømte Domesday-optegnelser fra 1086. Indholdsmæssigt er dette bind en gentagelse af tidligere bind, hvis opbygning er ganske ens, såvel i teksten som i figurmaterialet, hvorfor der også på dette sted kan henvises til Geogr. Tidss., bd. 61, 1962, s. 171. Nærværende bind behandler de nordlige grevskaber, fra den skotske grænse til Midt-England på begge sider Penninerne. I disse både med hensyn til niveau, relief og geologi rigt varierede landskaber er det muligt på det forhåndenværende lidt magre materiale at drage visse konklusioner vedrørende befolknings- og bebyggelsesforhold. Tættest bebygget har især været de frugtbare, omend noget svære jorder af Keupermergel, moræneler samt kulkalk, mens lette, sandede jorder ikke synes at have rummet nogen stor befolkning. Denne synes også at have skyet de lave, fugtige floddale såvel som Penninernes højder, hvor den øvre grænse for bebyggelse har ligget omkring 800 fod. Bemærkelsesværdig er den store tæthed i Nottinghamshire omkring floden Trent og dens tilløb, hvor der samtidig angives at være store engarealer, ofte 25–50 acres pr. landsby. Her var der også kun et fåtal af ødegårde, som ellers på den tid var vidt udbredte, efter de fleste forskeres mening på grund af Normannernes hærgen i årene mellem 1070 og 1086. – Man ser med interesse hen til fremkomsten af bind 6, der skal afslutte serien med professor Darbys samlende redegørelse for Englands geografi i slutningen af 1000-tallet.

Viggo Hansen.

P. Zieber: Die sowjetische Erdölwirtschaft. Analyse eines sowjetischen Industriezweiges. Hamburg (Cram, de Gruyter & Co.) 1962. 272 s., illustr. 15 x 22,5 cm. 48 DM.

Forfatteren har gennemgået alle de til rådighed stående skriftlige kilder og statistiske publikationer fra sovjetisk hånd om emnet frem til 1959.

Sovjet råder i dag over ca. 400 olieforekomster, men reserverne koncentrerer sig dog kun til 21 steder, og produktionen til kun 9, hvoraf Volga-Ural området leverer 72,6 % af produktionen, mens det gamle Baku's andel kun er 13,2 % (1940: Volga-Ural 5,9 % og Baku 71,4 %). Olien i Volga-Ural området ligger for 73 % vedkommende i lag fra Devon, 22 % i lag fra Carbon og 5 % fra Perm. Den sovjetiske olie er de fleste steder stærkt svovlholdig (Baku undtagen) og med et lavt oktantal, hvorfor den er bedst egnet til brændselolie og dieselolie, hvilke to produkter da også udgør hovedparten af olieeksporten, der fortrinsvis går til Finland, Sverige og Norge, mens kun en ringe del går til Østbloklandene. Den interne transport af olieprodukter benytter for næsten halvdelens vedkommende jernbanerne, mens 31 % går via pipelines, hvis samlede længde i 1959 var på 16.700 km, (de er dog meget længere i dag). De vigtigste olieprodukter er brændselolie (til industrien) og dieselolier og petroleum (bl. a. til landets mange dieseltraktorer). – Bogen slutter med et kapitel om olieproduktion og olieøkonomi i Østbloklandene.

Viggo Hansen.

Bøger indgået til redaktionen:

- Atlas of Australian Resources: Second Series.** Department of National Resources, Canberra. Electricity, 1:4.500.000, med 18 s. tekst. 1962. 5 sh. Soils, 1:6.000.000, med 21 s. tekst. 1963. 5 sh.
- Alden Cutshall: The Philippines: Nation of Islands.** D. van Nostrand Co. Ltd., London 1964. (Searchlight Book 23). 134 s., 4 fig. 13 x 20 cm. 12 sh.
- Günter Dietrich: Ozeanographie.** Physische Geographie des Weltmeeres. Georg Westermann Verlag, Braunschweig 1964. (1 serien: Das Geographische Seminar). 96 s., 19 fig., 6 tabeller. 14,5 x 21 cm. 5,80 DM.
- Helmut Flügel: Die Entwicklung des vorderasiatischen Paläozoikums.** Geotektonische Forschungen, herausg. von H. Stille und Fr. Lotze, Heft 18. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1964. 68 s., 16 fig. og 3 tabeller. 16 x 25 cm. 23 DM.
- Sven Fockstedt: Afrikansk fackföreningsrörelse.** Nordiska Afrikainstitutets skriftserie Nr. 1. Wahlström & Widstrand, Stockholm 1964. 47 s. 11,5 x 19 cm. 4,50 sv. kr.
- Harold Fullard (ed.): The Geographical Digest 1964.** George Philip and Son Ltd., London 1964. 94 s., ill. 14 x 21,5 cm. 8 sh. 6 d.
- Geographisches Taschenbuch 1962/63.** Herausg. von E. Meynen. Franz Steiner Verlag. Wiesbaden. 533 s. 12 x 17 cm. 28 DM.
- A. V. Hardy & F. J. Monkhouse: The Physical Landscape in Pictures.** Cambridge University Press, 1964. 92 s., 75 fotos. 28,5 x 34,5 cm. 8 sh.
- Glenn H. Koehrer, Dorothy Peterson & Richard J. Paul: Reading Longitude from Maps.** McGraw-Hill, New York, Toronto, London 1964. 80 s. 28 x 21 cm. 48 sh.
- Fritz Machatschek: Geomorphologie.** 8. nybearb. udg. B. G. Teubner Verlagsgesellschaft, Stuttgart 1964. 209 s., 87 fig. 16,5 x 23,5 cm. 16,80 DM.
- Aage Krarup Nielsen: Mit livs eventyrrejse.** Gyldendal, København 1964. 162 s., mange fotos. 18,5 x 26,5 cm. 29,75 kr.
- Orbis Geographicus 1964/66.** Teil I. Geographisches Weltadressbuch. Herausg. von E. Meynen im Auftrage der Int. Geogr. Union. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1964. 169 s. 12 x 17 cm. 18 DM.
- Sverre Pettersen: Introduction to Meteorology.** 2. ed. McGraw-Hill, New York, London 1958. 327 s., 210 fig., 1 kort. 16 x 23,5 cm. 58 sh.
- William E. Rudolph: Vanishing Trails of Atacama.** American Geographical Society Research Series No. 24, Ed. Wilfrid Webster. New York 1963. 87 s., 50 fig. 14 x 21 cm. 3,50 \$.
- Richard Scherhag: Einführung in die Klimatologie.** 2. verb. Auflage. Das Geographische Seminar. Georg Westermann Verlag, Braunschweig 1962. 131 s., 9 fig., 12 tabeller, 11 tavler. 14 x 20,5 cm. 8,80 DM.
- C. G. G. J. van Steenis: The Land-Bridge Theory in Botany.** Blumea, Vol. XI No. 2. Rijksherbarium, Leiden 1962. 137 s., ill. 16 x 24 cm.
- Transactions and Papers.** Institute of British Geographers, Publ. No. 33. George Philip and Son Ltd., London 1963. 198 s., ill. 19 x 25 cm. 30 sh.
- Hans Weber: Die Oberflächenformen des festen Landes.** B. G. Teubner Verlagsgesellschaft, Leipzig 1958. 350 s. + 34 tvl. med 103 fig. 245 fig. i teksten. 17 x 23 cm. 28,80 DM.